

Döwletiň enesi: HAYME ENE

Category: Kitapcy, Zenan şahsyýetler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Döwletiň enesi: HAYME ENE DEVLET ANAMIZ: HAYME ANA

Hayme Ana, cefakar, fedakar Türk anasının en büyük timsalidir. Onun tarih içinde gördüğü fonksiyon pek az anneye nasip olmuştur. Hayme Ana Kutlu Kayı boyunun lideri komutanı derleyicisi devlet kurucusu gibi pek çok özelliği şanlı kişiliği ile birleştirmiştir. O devlet evinin direğidir. Kocası Gündüz Alp'in vefatından sonra dağılma noktasına gelen Kayı boyunu Aşağı Sakarya vadisine daha sonrada Domaniç Çarşamba'ya selamete getirerek cihanın en büyük devleti olan Osmanlı İmparatorluğu'nun temelini atmıştır. Oğlu Ertuğrul Gazi'yi hep büyük olma cihana hükmetme kişiyle yetiştirmiş torunu Osman Gazi'nin elinden tutarak geleceğin devletinin nasıl kurulacağını nasıl olması gerektiğini Çarşamba Ova'sının yüksek tepelerini göstererek hayal etmiştir. Hayme Ana, Kayı boyunun diğer anaları gibi koyundan süt sağmış, yoğurt, peynir yapmış, ipi eğmiş, aba dokumuş, asla bir aristokrat gibi davranmamıştır. Obanın erkekleri onu ana bilmiş her sözünü emir belleyerek saygıda kusur etmemişlerdir. Bu davranışlar

13. yy. dünyası için nadir görülen vakalardandır. Ama Türk milletinin asli özelliği olan bu davranışlar tarih boyunca hep görülmüştür. Çünkü Türk kadını tarihi boyunca erkeğin omuzdaşıdır. İşi beraber görürler birbirine üstünlük taslamazlar. Hayme Ana önce Kayı boyunun aşiret anası sonrada bütün Türklüğün kutlu anası tavsif edilmiştir. Ağaçların sardığı çimenlerin kuruduğu pınarların çekildiği güz mevsiminde Hayme Ana'nın ölümü bütün obayı yasa boğmuştur. Onun ölümü aşireti o kadar sarmıştır ki acılar biraz teskin olur ümidiyle tarihte adına ilk defa anıt mezar inşa edilmiştir. Her yıl yayladan iniş zamanında Hayme Ana hatırası Ülüş yapılarak dua ve dileklerle Söğüt'e doğru inilerek anıt mezar Çarşamba'nın müşfik ve heybetli dağlarına emanet edilmiştir. Daha sonraları Türk nüfusu bu yörede kesif bir hale gelince aziz anamızın gözleri koca yayla çığralarında kalmamış Osmanlar Orhanlar ve obanın diğer çocukları anıt mezarın çevresinde cirit oynamış güreş tutmuş kılıç çalmıştır. Geleceğin büyük devletini kurma yolunda bileklerini güçlendirmişlerdir. Edebalı'nın Dursun Fakı'nın telkiniyle ruh ve şuurlarını güzelleştirmişlerdir. Osmanlı hakanları Kayı boyundan geldiklerini hep canlı tutarlar.

Seferde ve hazerde. Hakanın sağ tarafında bulundular. "Türk Milleti ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır!" diyen atamızın işaret ettiği gerçek bu olsa gerektir. Tarihten hız ve ilham alarak aydın geleceğe uzanmak. Türk asrını yeniden kurmak Hayme Anamızın ruhunu şad edecektir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda pek çok efsanevi hadise meydana gelmiş bir çok Türk'ün alın teri, fikri, kanı ve duası etkili olmuştur. Dört kıtaya hakim olan namı ancak kendisi ile edilen ve her bakımdan dünyanın gelmiş geçmiş en büyük devleti olan Devlet-i Al-i Osmani'nin kuruluşunda elbetteki analarında emeği vardır. O analar ki rahmine düşen evlatlarını helal mal ile doyurmuşlar, ellerinden ve dillerinden hiçbir yaratılmışı zarar gelmemiştir. Gürbüz evlatlarını yine dualarla ve temiz sütleri ile yetiştirmişlerdir. Milli destanlarımızı türkülerimizi Dede Korkut hikayelerini okuyanlar bunları açıkça görürler ve İslam'ın şu müjdesi anaya adeta bir kutsallık vermiştir. "Cennet anaların ayakları altındadır. " Töreyi yaşayan ve yaşatan evlatlarını geleceğe hazırlayan tek ve biricik anadır. "Ana gibi yar olmaz", "Ana başa taç imiş,

her derde ilaç imiş” şeklinde söyleyebileceğimiz örnekler anne ile oğullar arasındaki saygı, sevginin karşılıklı olduğunu göstermektedir. Sosyal hayatımızda baba otoritenin anne ise şefkatin timsalidir.

Bu açıdan bakıldığında Osmanlı Devletinin kurucuları Ertuğrul Gazi ve Osman Bey’in yetiştirmelerinde Hayme Ana kadar etkili olabilmiş başka bir insan gösterilemez. İşte Hayme Ana Orhun yazıtlarında örneğini gördüğümüz eşi ve oğlu ile ismi beraber alınan İLBİLGE HATUN gibi devletin kuruluşunda fonksiyonel bir görev almıştır. Hayme Ana’nın tarihi kişiliği ile Ertuğrul Gazi’nin hayatı beraber yürümüştür. Çünkü ana ile oğul arasında Kayı boyunun sevk ve idaresinde tam bir fikir birliği vardır. Bu fikrimizi desteklemek bakımından Ahlat örneğini verebiliriz. Ahlat’ da Gündüz Alp’in dört oğlu Sungurtekin, Gündoğdu, Ertuğrul ve Dünder arasında batıya doğru ilerleme düşüncesinde olan Ertuğrul Gazi ‘nin yanında yer alarak bu büyük tarihi tercihe katkıda bulunur. İkinci önemli ve tarihi tercih ise Gündüz Alp’in Gazi’nin yanındadır. Böylece Hayme Ana’nın tercih ve kararı hep Ertuğrul Gazi’nin yanında olmak şeklinde gerçekleşmiştir. Ana oğul kutlu Kayı boyunun Aral havzasında Söğüt ve Çarşamba’ya kadar sürecek olan 3500 km lik bir yürüyüşe geçmişler.

Hayme Ana oğlu Ertuğrul’u 1191 senesinde Ahlat’ta dünyaya getirdi. Gündüz Alp ve oba bu doğumu büyük sevinçle karşıladılar. “Deveden buğra, attan aygır, koyundan koç kırdırarak” günlerce süren şölen yaptılar. Küçük çocuğun sağ kulağına ezan sol kulağına kamet okuyup ak sakallı oba uluları “Ertuğrul” adını verdiler. Hayme Ana’nın başına al basmasına karşı kırmızı yaşmak bağladılar. Toprak evini gelin odası gibi süslediler. Meydanlarda cirit oynandı, güreş tutuldu, ok atıldı. Hayme Ana’nın gözünün nuru evladı Ertuğrul, Alper Tunga’nın 58. ve Mete nin 45. kuşak torunudur. 15. yy. Osmanlı hanedan tarihçisi Bayati böyle belirtir. Oğuz Kağan adıyla tebcil edilen Mete bütün Türk Hanedanlarının atasıdır. Tanrı Oğuz Kağan nesline Kut vermiştir. Bu kuta sahip olmayanlar meşru hakan sıfatı ile Türkleri yönetemezdi. Bu inanış İslami devirlerde de aynen devam etmiştir. Ertuğrul’un doğumu Ahlat Türkmen halkını sevince gark etmiştir.

Kayıhanoğulları Ahlat’ta 1230 yılına kadar kalmışlardır. Kümbet yol ve mezar taşları günümüze kadar gelmiştir. Ahlat halkı kendilerini Kayıhanoğulları’ ndan kabul ederek

Osmanlı'larla akraba olduklarını ifade ederler. Hatta padişahlar kendi atalarının amca oğullarının neseplerini resmen ve fermanla yazmışlar ve onlara pek çok muafiyetler vermişlerdir.

Burada tarihçilerimizin tartıştıkları bir konuyu ele almak istiyoruz. Son yapılan araştırmalardan anlaşılabacağı gibi Ertuğrul Gazi'nin babası Gündüz Alp'tir. Süleyman Şah Anadolu tarihi ve Türkiye devletinin kurucusu olan zat'ın isminden kalma bir hatıradır. Türk mezarı olarak bilinen "Caber kalesi" yakınındaki mezar 1921 ve 1923 Lozan Antlaşması'na göre Fransa tarafından Türkiye'ye bırakılmış ve burada Türk askeri birliği bulundurmak ve Türk Bayrağı çekmek hakkı verilmiştir.

Karahanlılar döneminden itibaren Türklerde bir isim verme geleneği başlamıştır. Çocuklara biri islami biri milli olmak üzere iki isim verilmektedir. Bu gelenek halen devam etmektedir. Bilindiği gibi Saltık Buğra Han İslam adı "Abdülkerim"dir. Osman Gazi'nin diğer adı "Fahrettin" Yavuz'un "Selim"dir. Kuvvetli bir ihtimalle de Gündüz Alp'inde Süleyman Şah'tır. Türk mezarı ise bir makamdır. Yine bilindiği gibi yazılı gelenek dışında pek çok Türk Büyüğünün birden fazla yerde mezarı bulunmaktadır.

Yunus Emre'nin, Karacaoğlan'ın, Somuncu Baba'nın birden fazla yerde makam mezarı vardır. Gündüz Alp'in gerçek mezarı iki yerden birinde; bu yerlerin ilk Kayı boyu durağı Ahlat ile Anadolu'daki ikinci durak Ankara civarlarındaki Kızılsarayözü yakınındaki Kırka köyü olduğudur. İleriki çalışmalar gerçek mezarının hangisi olduğunu ortaya koyacaktır.

Böylece Gündüz Alp ile Süleyman Şah in gerçekte aynı kişi oldukları ortaya çıkar. Ertuğrul Gazi'nin babası Hayme anamızın kocası Gündüz Alp'tir. Bütün Osmanlı tarihçileri bu konuda müttefiktir.

Gündüz Alp in Kayı boyu Ahlat da dokuz yıl kalmıştır. 10 Ağustos 1230 Yassıçemen meydan Muharebesinde Erzincan yakınlarında Alaaddin Keykubat'ın saflarında doğu Hakani Celalettin Harzemşah a karşı vuruşan ve zafer kazanan Kayı Oymağının başında 39 yaşındaki Ertuğrul ve 60 yaşındaki Gündüz Alp vardır. Moğolların hızla yaklaştıkları ihtimali üzerine 1231de Ankara civarında olduklarını görürüz. Gündüz Alp vefat etmiştir. Kayı boyunun başına Ertuğrul geçer. Böylece Ertuğrul Bey Kanuni'den daha uzun saltanat müddeti olarak 50 yıl Beylik yapmıştır. Şimdi Hayme Ananın yaşı ile ilgili bazı tahminlerde

bulunmak istiyorum Ertuğrul 1191 de doğmuştur. Hayme Ana'yı 18-20 yaşında kabul edersek Anamızın doğum tarihi olarak karşımıza 1171-1173 tarihleri çıkar. Bu Yassı Çemen savaşında Gündüz Alp'in 60 yaşlarında olduğunu kabul edersek yaklaşık tarihler olarak örtüşürler.

Kayı boyu Ankara civarına geldiğinde büyük bey Gündüz Alp vefat etmiştir. Boy Ertuğrul Bey'in yönetimindedir. O günleri hatırası olarak Hayme Ana'nın halk dilindeki söyleyişi olan Haymana adı bir yerleşim yerine verilmiştir. Ertuğrul Bey ve Hayme Ana kendilerine kışlak olarak verilen Söğüt'e ve yaylak olarak tahsisi edilen Çarşamba'ya 1235 yıllarında gelirler. Hayme Ana'nın yaşı 64 civarındadır.

Yaylak olarak seçilen Çarşamba'nın o yıllarda başpiskoposluk merkezi olması Ertuğrul Bey i buraya çekmiştir. Türk fetih anlayışında atalarımız şehrin hemen yanı başına yerleşir yerli halkla iyi geçinir kendi aralarındaki hak adalet ve hoşgörü onları da etkilerdi böylece yerli halkın Türklere ısınması sağlanırdı. Çarşamba yaylasında da tamamen böyle olmuştur. "Düşmana galip geldiğin vakit bu zaferin zekatı olarak onu bağışla. " Siyasi hukukunun temel prensibidir.

Hayme Ana çadırını koca yaylalara bakan tarafa kurdu. Onun etrafına diğer çadırlar yerleştirildi. Çarşamba yaylası türkülerle koyun kuzu melemeleri at kişnemeleri sığır böğürmeleriyle şenlendi. Bu topraklar sanki yüzyıllardır bu seslere hasretmiş gibi çiçekler bir başka türlü açmaya, kekikler bir başka türlü kokmaya başladı. Anadolu erenleri çocuklara Kur'an öğretiyor az ötede gaziler gençlere kılıç çalmasını ok atmasını talim ettiriyor, bacılar aba dokuyor, yağ yoğurt yapıyor, koyun kısrak sağıyorlar. Yaylada herkes bir faaliyet içinde. Yaşlı kadınlar ağırşak ve kirman ile ip eğiriyorlar, tuluklara peynir basılıyor derilere yağ dolduruluyor. Tezgahlarda kilimler dokunuyor. Çarşamba yaylasının allı yeşilli çiçekleri desen desen dokunuyor. Pınarlara derelere tepelere Türkçe isimler veriliyor.

Hayme Ana doğumlarda ebelik yapıyor. Sanki annelere "Daha fazla çocuk daha fazla güç" derecesine doğumları teşvik ediyordu. Bu gün bile çocuğu olmayan kadınlar türbesine bağlanıp dilekte bulunurlar.

Hayme Ana büyük bir hedefe hazırlanır gibiydi. İlerlemiş yaşına rağmen dur durak bilmeden çalışıyordu. Ona bakan gençler gayrete geliyordu. Namazlarında uzun dualar ediyor

sorduklarında “Oğullarımız uzasın dal budak salsın Öyle çoğalalım ki Çarşamba yaylası bizi almasın. Yeni yaylalar yurtlar kuralım sürümüz yılmamız çayırlar doldursun. Oğullarımız dinimizden töremizden ayrılmasın” derdi.

Yıllar yılları kovaladı oğlaklar keçi, kuzular koyun, taylar kısarak oldu. Halk rivayetlerine göre Hayme Anamız Osman’ın doğumundan 3-5 yıl daha yaşadı. Osman’ın elinden tutup Çarşamba’da gezdirdiği Beşik çamının altında beşiğini salladığı söylenir.

Yine bir yayla dönüşü Hayme Ana rahatsızlanır. Bütün obayı bir telaş alır. Hayme Ana bütün halk tarafından çok sevilmektedir. Rahatsızlığı git gide artar. Erenler Kur’an-ı Kerim okumaya başlarlar. Ve son isteği olarak Kara Osman’ı getirmelerini ister. Onu doyasıya öper, Kelime-i Şahadet getirir ve ruhunu teslim eder. Oba büyük bir yasa bürünür. Hayme Ana’nın Mezarı çadırının olduğu yere kazılır. Çevre obalardan Kayı, Avşar, Doburga, Kınık. ... bütün Türkmen Oğuz boylan hep toplanır. Büyük bir cenaze merasim düzenlenir. Hayırlar dualar yapılır. Ertuğrul Gazi bizzat annesi için etli bulgur pilavı dağıtır.

Sonraki yıllarda bu gelenek devam ettirilmiştir. 700 yılı aşkın bir zamandır Hayme Ana Türbesi Karakeçili Yörükleri başta olmak üzere bütün halk tarafından ziyaret edilir. Önce türbenin etrafında eski bir Türk geleneği olarak 3 veya 7 kez dönülür. Kur’an-ı Kerim ve Mevlit okunur. Sonrada tıpkı Ertuğrul Gazi’nin bizzat eliyle dağıttığı etli bulgur pilavı ikram edilir. Yemekten sonra ok atılır, cirit oynanır.

Her yıl yayladan iniş zamanı olan Eylül ayında Hayme Ana ‘nın hatırası için Ulus yapılarak dua ve dileklerle Söğüt’e doğru inilerek anıt mezar Çarşamba’nın müşfik ve heybetli dağlarına emanet edilir.

II. Abdülhamit devrinde Çarşambalı bir köylü evinde sakladığı dedesinden kalma deri üzerine yazılı bir belgeyi köye gelen bir devlet yetkilisine okutur. Belgede Hayme Ana’nın mezarının Çarşamba Köyü’ de bulunduğu yazılıdır. Padişah Bursa Valisi Mahmut’u “Türbeyi benim atalarıma yakışan bir şekilde yeniden inşa et. “diye görevlendirir. Ayrıca köyden de bir türbedar görevlendirilir. Maaşı saray tarafından ödenir. II. Abdülhamit her yıl düzenli olarak Hayme Ana törenlerine gıda maddeleri gönderir. Köy halkı Hayme Ana Derneği kurarak faaliyetlerine devam ederler.

1955 yılında Törenlere İlçe Merkezinin katılımıyla Hayme

Ana'yı anma ve Domaniç Şenlikleri tertip edilir. Türbe ve Külliye 1990 yılında restore edilmiştir.
www.haymeana.com a teşekkür ederiz.

● NOT: Geniş bilgi, belge ve resimler için lütfen <http://www.haymeana.com/> ziyaret edilsin. Zenan şahsy etler